

تبیین مؤلفه‌های اخلاق در آموزش

دانشگاه علوم پزشکی مازندران: مطالعه‌ای کیفی

رؤیا ملک‌زاده^{۱*}، ناهید نیکزاد قادیکلانی^۲، مریم خزایی پول^۳

۱. استادیار، گروه مدیریت و خدمات بهداشتی درمانی، مرکز تحقیقات علوم بهداشتی، دانشکده بهداشت، دانشگاه علوم پزشکی مازندران، ساری، ایران.

۲. کارشناس ارشد مدیریت خدمات بهداشتی درمانی، دانشگاه علوم پزشکی مازندران، ساری، ایران.

۳. دانشیار، گروه بهداشت عمومی، مرکز تحقیقات علوم بهداشتی، دانشکده بهداشت، دانشگاه علوم پزشکی مازندران، ساری، ایران.

چکیده

رعایت اصول اخلاقی در دانشگاه‌های علوم پزشکی که در تربیت نسل آینده‌ی متخصصان حوزه‌ی سلامت نقشی مهم دارند، از اهمیتی ویژه برخوردار است. این اصول می‌توانند به‌عنوان راهنمایی برای دستیابی به اهداف آموزشی و بهبود عملکرد در حوزه‌های مختلف دانشگاهی عمل کنند. این مطالعه به‌منظور تبیین مؤلفه‌های اخلاق در آموزش دانشگاه علوم پزشکی مازندران انجام شد. پژوهش به روش کیفی، از نوع تحلیل مضمون ترکیبی در سال ۱۴۰۲ انجام گرفت. شرکت‌کنندگان هفده نفر از مدیران آموزشی، اعضای هیئت علمی و دانشجویان دانشگاه علوم پزشکی مازندران بودند. مطالعه در سه فاز مرور جامع متون، مصاحبه با خبرگان و تشکیل پانل تخصصی انجام شد. داده‌ها با مصاحبه‌ی نیمه‌ساختاریافته و به روش هدفمند و سپس گلوله‌ی برفی جمع‌آوری شد و تا اشباع داده‌ها ادامه یافت؛ همچنین، پس از رونویسی مصاحبه‌ها، کدگذاری، طبقه‌بندی و شناسایی مضامین، داده‌ها با روش تحلیل مضمون تجزیه و تحلیل شدند. از تحلیل داده‌ها، ۸ درون‌مایه‌ی اصلی، شامل اخلاق‌مداری، عدالت‌محوری، مسئولیت‌پذیری، وظیفه‌شناسی، احترام به دیگران، رعایت پوشش، پاسخ‌گویی و سلامت معنوی و ۵۵ درون‌مایه‌ی فرعی استخراج شد. توجه به مؤلفه‌های اخلاقی می‌تواند به افزایش شفافیت، ایجاد محیط آموزشی عادلانه، تقویت مسئولیت‌پذیری در اعضای هیئت علمی و دانشجویان و ارتقاء کیفیت یادگیری منجر شود و نقشی مهم در برقراری تعاملات بین استادان و دانشجویان ایفا کند. رعایت مؤلفه‌های اخلاقی در آموزش دانشگاهی، نه تنها به درک مفاهیم اخلاقی نیاز دارد، بلکه باید با سازوکارهای مناسب اجرایی همسو شود؛ لذا، برگزاری کارگاه‌های آموزشی برای افزایش آگاهی اعضای هیئت علمی و دانشجویان و کارکنان، استفاده از شاخص‌های اخلاقی در فرایندهای جذب و ارتقاء اعضای هیئت علمی پیشنهاد می‌شود.

واژگان کلیدی: اخلاق، اخلاق حرفه‌ای، آموزش، دانشگاه.

تاریخ دریافت: ۱۴۰۳/۰۷/۱۷

تاریخ پذیرش: ۱۴۰۴/۰۶/۱۵

تاریخ انتشار: ۱۴۰۴/۰۷/۰۹

* نویسنده‌ی طرف مکاتبه:

رویا ملک‌زاده

آدرس: ساری، دانشگاه علوم پزشکی مازندران، دانشکده بهداشت

کد پستی: ۴۸۴۷۱۹۱۶۴۰

تلفن: ۰۱۱ - ۳۳۵۴۳۴۹۳

Email: Roya.malekzadeh30@yahoo.com

آدرس دهی مقاله:

ملک‌زاده، ر.، نیکزاد قادیکلانی، ن.، خزایی پول، م. تبیین مؤلفه‌های اخلاق در آموزش دانشگاه علوم پزشکی مازندران: مطالعه‌ای کیفی. اخلاق و تاریخ پزشکی ایران. ۱۴۰۴؛ ۱۸(۱۳): ۱-۱۶.

DOI: [10.18502/ijme.v18i13.19713](https://doi.org/10.18502/ijme.v18i13.19713)

مقدمه

آموزش یکی از قوی‌ترین ابزارهای پیشرفت جوامع می‌باشد. نقش بااهمیت آموزش در تعالی انسان‌ها برکسی پوشیده نیست. در این بین دانشگاه‌ها به جهت اینکه متولی آموزش و تربیت نسل بعدی می‌باشند، از جایگاه ویژه‌ای برخوردار هستند (۱). این جایگاه موجب می‌شود که مقوله اخلاق حرفه‌ای در این سازمان‌ها مرکز توجه اندیشمندان و صاحب‌نظران قرار گیرد (۲). اخلاق به یک سلسله ارزش‌ها و باورهای درونی اطلاق می‌شود که به عنوان یکی از عوامل مهارکننده عمل می‌کند (۳). در واقع اخلاق به عنوان الگویی برای راهنمایی و هدایت به کار می‌رود و انتشار راهنمای اخلاقی را به دنبال دارد (۲). راهنمای اخلاقی بیانیه‌ای است که رفتار حرفه‌ای مطلوب را تشریح و افراد را در حل مشکلات اخلاقی راهنمایی می‌کند و حاوی معیارهای اخلاقی و ارزشی است که برای ایجاد وحدت‌رویه بین اعضای یک سازمان تدوین و آنها را در رفتار و عملکردشان به سوی آرمان‌های ارزشی هدایت می‌کند. در جامعه فاقد اخلاق، حتی تجهیز افراد به علم و دانش جز پیچیده‌کردن مشکلات نتیجه‌ای نخواهد داشت (۳) حاکمیت اخلاق حرفه‌ای به کاهش تنش‌ها و دستیابی به اهداف سازمان کمک می‌کند و به عنوان مزیت رقابتی تأثیر قابل توجهی بر عملکرد سازمان دارد (۱).

رعایت اصول اخلاقی در مشاغل که با زندگی انسان سروکار دارند اهمیت بالایی دارد (۴). دانشگاه‌های علوم پزشکی مسئول آموزش افرادی هستند که سلامت جامعه را حفظ و ارتقا می‌دهند، بنابراین نهادینه‌سازی اصول اخلاقی در دانشجویان و آینده‌سازان سلامت ضروری است (۵). اخلاق آموزش به معنای

پیام‌های کلیدی

- هشت مؤلفه‌ی اصلی اخلاق‌مداری، عدالت‌محوری، مسئولیت‌پذیری، وظیفه‌شناسی، احترام به دیگران، رعایت پوشش حرفه‌ای، پاسخگویی و سلامت معنوی به‌عنوان شاخص‌های اخلاق در آموزش شناسایی شد.
- از دیدگاه مشارکت‌کنندگان، رعایت اصول اخلاقی در آموزش نقش مهمی در ایجاد تعاملات مثبت و محیط آموزشی عادلانه دارد.
- به باور مشارکت‌کنندگان، وجود راهنمای اخلاقی شفاف و به‌کارگیری شاخص‌های اخلاقی در جذب و ارتقای اعضای هیات علمی به نهادینه‌سازی اخلاق در دانشگاه کمک می‌کند.

رفتارهایی است که حقوق خود و دیگران را رعایت کرده و مسئولیت‌های اخلاقی سازمان را مشخص می‌کند (۶). مدیران و سیاستگذاران، اعضای هیات علمی و دانشجویان سه‌گروه اصلی در آموزش دانشگاهی‌اند (۷). رعایت اخلاق آموزشی سلامت فرآیند یاددهی- یادگیری را تضمین می‌کند (۸). ضوابط اخلاقی کمک می‌کند حقوق دانشجویان برای دریافت آموزش با کیفیت و شأن علم‌آموزی حفظ شود (۳) و افزایش پاسخگویی مدرسان به نیازهای دانشجویان می‌تواند بهره‌وری را

نهادینه‌سازی ارزش‌های اخلاقی و ارتقای وضعیت اخلاق در محیط‌های آموزشی یاری رساند.

روش کار

پژوهش حاضر یک پژوهش کیفی از نوع تحلیل مضمون ترکیبی بود. که به صورت متوالی در قالب سه فاز در سال ۱۴۰۲ انجام شد.

الف- مرور جامع متون

به منظور تبیین مؤلفه‌های اخلاق در آموزش، از روش مطالعه کتابخانه‌ای و بررسی متون استفاده شد. در این راستا، جستجوی مقالات با استفاده از کلیدواژه‌های Ethics, Educational ethics, Teaching ethics, Professional ethics, Academic integrity, Moral education, و معادل‌های فارسی آن‌ها در پایگاه‌های اطلاعاتی Science Direct, Google Scholar, PubMed, SID, Magiran, IranMedex, Embase, Medline انجام گرفت. این جستجو شامل مقالات منتشر شده بین ۲۰۱۰ تا ۲۰۲۲ بود که در عنوان یا چکیده به زبان‌های فارسی و انگلیسی، کلیدواژه‌های مشخص شده را داشتند.

ب- مصاحبه با خبرگان

برای جمع‌آوری داده‌ها، ابتدا خبرگان شامل مدیران آموزشی، اعضای هیات‌علمی آشنا به مباحث اخلاق در آموزش علوم پزشکی و دانشجویان مرتبط به روش نمونه‌گیری هدفمند شناسایی شدند. مصاحبه‌ها تا رسیدن به اشباع داده‌ها ادامه یافت و نهایتاً با ۱۷ نفر به اشباع رسید.

معیار ورود شامل مدیران آموزشی و اعضای هیات‌علمی

افزایش و هزینه‌ها راکاهش دهد (۹). ضعف اخلاق حرفه‌ای ممکن است سازمان را از اهداف اصلی منحرف کند (۱۰).

در مطالعات مختلف به ضعف آشنایی و پایبندی به اصول اخلاقی در نظام آموزشی اشاره شده و بر ضرورت توسعه پژوهش در این زمینه تاکید شده است. چانگ^۱ و همکاران (۲۰۲۱) نشان دادند که هر چند دانشجویان و اساتید اهمیت اخلاق حرفه‌ای را می‌دانند، اما دانش و نگرش آنها نسبت به اخلاق متوسط است (۱۱). همچنین محمدپوری و همکاران (۱۳۹۶) اثبات کردند که افزایش اخلاق کارکنان به سلامت سازمانی کمک می‌کند (۱۲). پویو^۲ و اوگارکا^۳ (۲۰۱۵) در مطالعه‌ای درباره مدیریت اخلاق در نظام آموزش رومانی را دریافتند که بسیاری از مدیران با این مفهوم آشنا نیستند (۱۳) آرین‌پور و بر محرابی (۱۳۹۵) نیز بر ضرورت تدوین اصول و الگوی اخلاق حرفه‌ای آموزشی تاکید کردند (۶).

با توجه به ماموریت دانشگاه‌های علوم پزشکی کشور برای نهادینه‌سازی اخلاق در آموزش، تبیین مؤلفه‌های اخلاق در این حوزه ضروری است تا راهنمایی برای رسیدن به اهداف و بهبود عملکرد باشد. کارگروه اخلاق، سلامت معنوی و تعهد حرفه‌ای که یکی از ده کارگروه ابلاغی معاونت آموزشی وزارت بهداشت در برنامه جامع عدالت، تعالی و بهره‌وری است، در همه دانشگاه‌ها الزامی است. از این‌رو، این مطالعه کیفی با هدف تبیین مؤلفه‌های اخلاق در آموزش دانشگاه علوم پزشکی مازندران انجام شد. استفاده از رویکرد کیفی به دلیل کشف تجارب ارائه‌دهندگان خدمت در زمینه اخلاق در آموزش بود. امید است نتایج پژوهش به سیاستگذاران، مدیران و برنامه‌ریزان آموزشی در

3. Ogarca

1. Jang
2. Puiu

اطمینان داشتند که اطلاعات محرمانه باقی می‌ماند و حق انصراف در هر زمان را دارند. میانگین زمان مصاحبه‌ها ۴۵ دقیقه با انحراف معیار ۱۰ دقیقه بود.

جهت تحلیل داده‌ها، پس از هر مصاحبه، فایل صوتی شنیده و خلاصه‌نویسی انجام شد، سپس متن مصاحبه‌ها بازنویسی و با فایل صوتی تطبیق داده شد. تحلیل داده‌ها بر اساس رویکرد کیفی گرانهیم و لوندمن صورت گرفت (۱۴). برای تضمین صحت و استحکام مطالعه از معیارهای گوبا و لینکلن بهره گرفته شد (۱۵). پژوهشگر با حضور طولانی مدت در میدان، جمع‌آوری اطلاعات معتبر و تأیید یافته‌ها توسط مشارکت‌کنندگان، اعتبار تحقیق را افزایش داد. همچنین داده‌ها توسط اساتید متخصص اخلاق حرفه‌ای، اعضای کمیته‌های اخلاق دانشگاه و پژوهشگران این حوزه بازبینی شد تا اطمینان حاصل شود نتایج نمایانگر دیدگاه‌های جامع علمی هستند. برای قابلیت انتقال، نقل قول‌های مشارکت‌کنندگان به همان صورت بیان و گزارش تحقیق به صورت غنی توصیف شد.

در این پژوهش، برای تلفیق یافته‌های بخش اول (مطالعات کتابخانه‌ای) و بخش دوم (تحلیل مصاحبه‌های کیفی)، از روش تحلیل مضمون با رویکرد تلفیقی استفاده شد. ابتدا کدها و ابعاد اخلاقی از متون استخراج گردید و سپس داده‌های مصاحبه به صورت مستقل کدگذاری شدند. در مرحله بعد، تیم پژوهش با مقایسه و تطبیق کدهای هر دو بخش، شباهت‌ها و تفاوت‌ها را بررسی کرد و تم‌های اصلی و فرعی را بر اساس مضامین مشترک و جدید شناسایی نمود. این فرایند موجب تلفیق منسجم یافته‌های نظری و تجربی و شکل‌گیری چارچوب نهایی پژوهش شد.

دانشگاه علوم پزشکی مازندران با سابقه تدریس، پژوهش یا عضویت در نهادهای اخلاق، سلامت معنوی و تعهد حرفه‌ای (کارگروه اخلاق و سلامت معنوی، شورای اخلاق دانشگاه) بود. همچنین دانشجویان رشته‌های علوم پزشکی (پزشکی، پرستاری، داروسازی و پیراپزشکی) با حداقل دو سال سابقه دانشجویی در مقطع کارشناسی و یکسال در مقطع تحصیلات تکمیلی، که در حوزه اخلاق پزشکی تجربه فعالیت داشتند (مانند عضویت در کمیته‌های اخلاق، سابقه پژوهش یا شرکت در دوره‌های مرتبط)، انتخاب شدند. تنها افراد علاقه‌مند در مصاحبه‌ها شرکت کردند.

برای جمع‌آوری نظرات صاحب‌نظران، مصاحبه‌های عمیق نیمه‌ساختارمند انجام شد. فرم راهنما با استفاده از مرور متون و مشورت با کارشناسان خبره در حوزه اخلاق پزشکی و آموزش طراحی گردید. این کارشناسان دارای تحصیلات تکمیلی و تجربه اجرایی یا پژوهشی در اخلاق حرفه‌ای آموزش علوم پزشکی بودند. برای اطمینان از اعتبار و معنی‌داری سوالات، پیش‌مصاحبه‌هایی با چند کارشناس انجام و اصلاحات لازم صورت گرفت. در مصاحبه‌ها به شرکت‌کنندگان اجازه داده شد آزادانه مولفه‌های اخلاقی آموزش را بیان کنند. سه سوال اصلی مطرح شد: «مؤلفه‌های اخلاق در آموزش چیست؟»، «چه مفاهیمی به اخلاق در آموزش کمک می‌کند؟» و «تجارب خود را به عنوان مصداق اخلاق در آموزش بیان کنید». سوالات تکمیلی بر اساس پاسخ‌ها برای شفاف‌تر شدن مفاهیم پرسیده شد. با توجه به تنوع موقعیت و تحصیلات مصاحبه‌شوندگان، سوالات نیمه‌ساختار یافته بود تا علاوه بر دیدگاه‌های فردی، بر مفاهیم تخصصی تأکید شود. زمان مصاحبه‌ها به صورت تلفنی یا حضوری هماهنگ و رضایت آگاهانه اخذ شد. شرکت‌کنندگان

ج- تشکیل پانل تخصصی

در این فاز، پانل تخصصی متشکل از اعضای شورای اخلاق پزشکی دانشگاه (شامل صاحب‌نظران، مدیران حوزه اخلاق پزشکی و دانش‌آموختگان رشته اخلاق پزشکی) به منظور تأیید نهایی مولفه‌های اخلاق در آموزش تشکیل شد. برای رسیدن به اجماع، از تکنیک دلفی مستقیم استفاده گردید. پرسشنامه‌ای بر اساس اهمیت و قابلیت اجرایی مولفه‌ها با مقیاس لیکرت ۱ تا ۹ تهیه شد. در مطالعه دلفی، نمونه‌های همگن ۱۰ تا ۱۵ نفر کافی است و اجماع با حداقل ۷۰٪ توافق تعیین شد (۱۶). نتایج به سه بازه امتیازی تقسیم شدند: عدم موافقت (۱ تا ۳)، خنثی (۴ تا ۶) و موافقت (۷ تا ۹). مولفه‌هایی با میانگین امتیاز کمتر از ۴ حذف، بالای ۷ پذیرفته و بین ۴ تا ۷ به دور بعدی دلفی راه یافتند. نهایتاً مولفه‌های اصلی و فرعی اخلاق در آموزش دانشگاه علوم پزشکی مازندران تبیین شد.

پژوهش با مجوز کمیته اخلاق دانشگاه علوم پزشکی مازندران به شماره IR.MAZUMS.REC.1402.333 انجام گرفت.

یافته‌ها

در بخش کیفی از نظرات ۱۷ نفر از خبرگان شامل ۴ نفر معاون و مدیر آموزشی، ۳ نفر رئیس دانشکده و ۶ نفر هیات علمی عضو کارگروه اخلاق و ۴ دانشجو استفاده شد. بیش از ۷۰٪

مشارکت‌کنندگان مرد بودند. اکثر مشارکت‌کنندگان (۷۶.۴٪ درصد) مدرک دکتری داشتند. (جدول شماره ۱).

جدول شماره ۱- مشخصات دموگرافیک مشارکت‌کنندگان در تبیین مولفه‌های اخلاق در آموزش

متغیر	تعداد (درصد)
جنس	مرد ۱۲ (۷۰.۶)
	زن ۵ (۲۹.۴)
تحصیلات	دکتری ۸ (۳۵)
	کارشناس ارشد ۲ (۱۱.۸)
شغل	کارشناس ۲ (۱۱.۸)
	معاون/مدیر آموزش دانشگاه ۴ (۲۳.۵)
	رئیس دانشکده ۳ (۱۷.۷)
	عضو هیات علمی ۶ (۳۵.۳)
سن	دانشجو ۴ (۲۳.۵)
	۲۰-۳۰ ۴ (۲۳.۵)
	۳۰-۴۰ ۱ (۵.۹)
	۴۰-۵۰ ۷ (۴۱.۲)
	بالای ۵۰ ۵ (۲۹.۴)

با بهره‌گیری از تحلیل چارچوبی ۸ درون‌مایه‌ی اصلی شامل؛ اخلاق‌مداری، عدالت‌محوری، مسئولیت‌پذیری، وظیفه‌شناسی، احترام به دیگران، رعایت پوشش، پاسخگویی و سلامت معنوی و ۵۵ درون‌مایه‌ی فرعی استخراج گردید (جدول شماره ۲).

جدول شماره ۲- درون‌مایه استخراج‌شده اخلاق در آموزش علوم پزشکی مازندران

درون‌مایه اصلی	درون‌مایه فرعی
اخلاق‌مداری	صبر و شکیبایی- صداقت- نظم و انضباط اداری- انتقادپذیری- حفظ اسرار و رازداری- حفظ کرامت انسانی- توجه به ارزش‌های اخلاقی در گفتار و رفتار با دیگران- پرهیز از روابط نامناسب حرفه‌ای- عدم استفاده سوء از اختیارات و جایگاه شغلی و سازمانی
عدالت‌محوری	توزیع عادلانه منابع و خدمات- برخورداری از منابع مطابق با قوانین- پرهیز از هرگونه تبعیض در ارائه خدمات- مساوات و رعایت عدالت در برخورد- امکان دسترسی برابر به خدمات برای همه- رسیدگی به تخلفات در مدار عدالت و بی‌طرفی- برابری همگان در برابر قانون- رعایت انصاف در نقد دیگران- ارزشیابی درست و دور از تبعیض

درون‌مایه اصلی	درون‌مایه فرعی
مسئولیت پذیری	تعهد به انجام مسئولیت های محوله- استفاده صحیح از مسئولیت و اختیارات خود- توجه به مسئولیت پذیری اجتماعی- مسئولیت در قبال حرفه-مسئولیت زیست محیطی- بهره گیری صحیح از لوازم، اموال و امکانات سازمان- تلاش برای تحقق اهداف دانشگاه- تلاش در جهت یادگیری و توسعه خود- انتقال تجارب و دانسته های خود به دیگران
وظیفه شناسی	انجام صحیح وظایف محوله- احترام به قانون- رعایت قوانین و مقررات دانشگاه- تعهد به برنامه‌های سازمان- حضور به موقع و اثربخش در دانشگاه
احترام به دیگران	احترام به حقوق دیگر همکاران- رعایت احترام و ادب به پیشکسوتان- رفتار محترمانه و منطقی با دیگران- پرهیز از انتقاد غیرسازنده- زیر سوال نبردن عملکرد سایر همکاران- دوری از تخریب دیگر همکاران- احترام به حریم خصوصی دیگران- احترام به ارزش‌های سازمان- احترام به ارزش‌های اجتماعی
رعایت پوشش	رعایت پوشش مناسب در محیط‌های آموزشی- رعایت پوشش حرفه‌ای در عرصه آموزش بالینی- استفاده از کارت شناسایی عکسدار روی لباس در محیط بالینی- عدم استفاده از زیورآلات و آرایش نامتعارف در محیط آموزشی
پاسخگویی	پایبندی به فرهنگ پاسخگویی- بر عهده گرفتن عواقب و مسئولیت تصمیمات و اقدامات خود- پاسخگویی در خصوص تصمیمات به مراجع ذی‌صلاح- ارائه اطلاعات لازم به مراجعین- تجهیز و آماده‌سازی فضای آموزشی جهت پاسخگویی به دانشجویان
سلامت معنوی	توجه به مذهب و معنویات- توجه به ارزش‌های فرهنگی و اجتماعی- ترغیب دانشجویان به تحصیل علم و باور کردن انگیزه‌های اسلامی- پایبندی به اصول اخلاقی و صفات معنوی در محیط کار- توانمندسازی در موضوعات سلامت معنوی

اخلاق‌مداری

اخلاق‌مداری یکی از درون‌مایه به‌دست‌آمده و شامل ۹ طبقه «صبر و شکیبایی، صداقت، نظم و انضباط اداری، انتقادپذیری، حفظ اسرار و رازداری، حفظ کرامت انسانی، توجه به ارزش‌های اخلاقی در گفتار و رفتار با دیگران، پرهیز از روابط نامناسب حرفه‌ای، عدم استفاده سوء از جایگاه شغلی» بود.

مشارکت‌کنندگان تأکید داشتند که «کسانی که در آموزش خدمت می‌کنند باید صبور باشند، سخنان دانشجویان را بشنوند و با سعه‌صدر برخورد کنند» (م ۲، م ۷) و «صداقت را به‌عنوان یکی از ارزش‌های محوری مبنای اظهارنظر و رسیدگی قرار دهند» (م ۱۷). یکی از آنان گفت: «در صورت بروز خطا باید صبر و انتقادپذیری داشت» (م ۳). دیگری افزود: «رعایت نظم در محیط آموزشی اهمیت ویژه‌ای دارد، زیرا آموزش‌دهندگان متولی تربیت نسل آینده‌اند» (م ۱۲). همچنین بیان شد که

«اطلاعات به‌دست‌آمده باید امانت تلقی شود و نباید برای منافع شخصی یا ضرر به دیگران استفاده گردد» (م ۳). یکی از مشارکت‌کنندگان گفت: «افراد اخلاق‌مدار خود را متعهد به خدمت صادقانه به مردم و احترام به کرامت انسانی آنان می‌دانند» (م ۱۱) و «حفظ اصول اخلاقی در رفتار و گفتار و شأن حرفه وظیفه همه اعضای هیئت علمی، کارکنان و دانشجویان است» (م ۱۳). همچنین بیان شد که «اعضای هیئت علمی با رعایت اصول اخلاقی و پرهیز از روابط نامناسب حرفه‌ای الگوی مناسبی برای دانشجویان هستند» (م ۸) و «متولیان آموزش نباید از اختیارات شغلی خود برای منافع شخصی استفاده کنند و باید آن را فقط در راستای وظایف سازمانی به کار گیرند» (م ۲).

عدالت محوری

عدالت‌محوری یکی دیگر از درون‌مایه‌های به‌دست‌آمده و

اهداف، تلاش در جهت یادگیری و توسعه خود، انتقال تجارب و دانسته های خود به دیگران» بود.

از دیدگاه مشارکت‌کنندگان، «اعضای دانشگاه باید مسئولیت‌های خود را کامل انجام دهند و از اختیاراتشان به‌درستی استفاده کنند» (م ۹، ۵). یکی از آن‌ها گفت: «در بحران‌هایی مثل جنگ یا همه‌گیری بیماری‌ها، جامعه علمی به مسئولیت اجتماعی خودشان آگاهند و خودشان را در قبال جامعه متعهد می‌دانند» (م ۱۷). برخی بر این باور بودند که «اعضای هات علمی باید برای ارتقای کیفیت آموزش تلاش کنند و از تدریس دروسی که بر آن‌ها مسلط نیستند خودداری کنند» (م ۹)، «در استفاده صحیح از تجهیزات، داروها و امکانات دقت داشته باشند» (م ۳) و «حداکثر تلاش را برای ارتقای شایستگی‌های علمی و اخلاقی به‌کاربرند» (م ۷). یکی از اساتید گفت: «افراد تحصیل‌کرده در برابر محیط‌زیست مسئولند و باید با پژوهش‌های کاربردی به حل مشکلات زیست‌محیطی کمک کنند» (م ۲). مشارکت‌کنندگان همچنین تأکید کردند که «حرکت در مسیر اهداف دانشگاه و تلاش برای تحقق آن‌ها وظیفه اصلی هر عضو دانشگاه است» (م ۸، ۳) و «اعضای هیئت علمی باید تا حد توان، دانسته‌ها و تجربیات خود را در اختیار دانشجویان و همکاران قرار دهند» (م ۷).

وظیفه شناسی

یکی از یافته‌های به‌دست‌آمده وظیفه‌شناسی بود. این درون‌مایه شامل ۵ طبقه «انجام صحیح وظایف محوله، احترام به قانون، رعایت قوانین و مقررات دانشگاه، تعهد به برنامه‌های سازمان، حضور به موقع و اثربخش در دانشگاه» بود. در این میان مشارکت‌کنندگان تأکید کردند که «تلاشگران حوزه آموزش باید همه توان خود را بدون تأثیرپذیری از

شامل ۹ طبقه «توزیع عادلانه منابع و خدمات، برخورداری از منابع مطابق با قوانین، پرهیز از تبعیض در ارائه خدمات، رعایت عدالت در برخورد، امکان دسترسی برابر به خدمات، رسیدگی به تخلفات در مدار عدالت، برابری همگان در برابر قانون، رعایت انصاف در نقد دیگران، ارزشیابی دور از تبعیض» بود.

مشارکت‌کنندگان تأکید کردند که «توزیع عادلانه تسهیلات آموزشی بین دانشگاه‌ها و دانشکده‌های مختلف کشور ضروری است، زیرا نگاه تک‌بعدی موجب افت کیفیت آموزش در دانشگاه‌های کم‌برخوردار می‌شود» (م ۳). به گفته آنان «امکانات و زیرساخت‌های آموزشی باید طبق کوریکولوم و اسناد بالادستی تأمین شود» (م ۸) و «خدمات و فرصت‌ها باید عادلانه، بدون تبعیض و غرض‌ورزی ارائه شود و کارکنان آموزش نیز امکان دسترسی برابر همه به خدمات را فراهم کنند» (م ۱۱، ۲). همچنین بیان شد که «تخلفات باید جدی و بدون تأثیرپذیری شخصی یا سیاسی و صرفاً بر اساس مقررات رسیدگی شود» (م ۲) و «همه دانشجویان، کارمندان و اعضای هیئت علمی باید در برابر قانون برابر باشند و با آن‌ها رفتار یکسان صورت گیرد» (م ۱۱). یکی از مشارکت‌کنندگان گفت: «افراد شاغل در آموزش باید در نقد دیگران انصاف داشته و از نقد مغرضانه پرهیز کنند» (م ۱۰) و فرد دیگری اضافه کرد: «اساتید نیز نباید قضاوت شخصی را در ارزشیابی دانشجویان دخالت دهند» (م ۱۳).

مسئولیت‌پذیری

مسئولیت‌پذیری یکی دیگر از درون‌مایه‌های به‌دست‌آمده بود و شامل ۹ طبقه «انجام مسئولیت‌های محوله، استفاده صحیح از مسئولیت و اختیارات، توجه به مسئولیت‌پذیری اجتماعی، مسئولیت در قبال حرفه، مسئولیت زیست‌محیطی، بهره‌گیری صحیح از لوازم، اموال سازمان، تلاش برای تحقق

جریان‌های سیاسی و اجتماعی برای انجام وظایف به کارگیرند» (م ۲) و «تصمیمات اداری صرفاً براساس قوانین و بدون سلیقه شخصی اتخاذ شود» (م ۱۷). برخی بر «رعایت کامل قوانین و مقررات در انجام وظایف آموزشی، پژوهشی و درمانی» (م ۱۳) و «پابندی اعضای هیات علمی و کارکنان به وقت‌شناسی و حضور به‌موقع در دانشگاه، کلاس و جلسات تأکید داشتند» (م ۱۱). همچنین بیان شد که «یکی از اصول اخلاقی مهم، تعهد به برنامه‌ها و اهداف سازمان و تلاش برای تحقق آن‌هاست» (م ۶).

احترام به دیگران

یکی از یافته‌های به‌دست‌آمده از تحلیل داده‌ها احترام به دیگران بود. این درون‌مایه شامل ۹ طبقه «احترام به حقوق دیگر همکاران، احترام به پیشکسوتان، رفتار محترمانه و منطقی با دیگران، پرهیز از انتقاد غیرسازنده، زیرسوال نبردن عملکرد سایر همکاران، دوری از تخریب دیگر همکاران، احترام به حریم خصوصی دیگران، احترام به ارزش‌های سازمان، احترام به ارزش‌های اجتماعی» بود.

مشارکت‌کنندگان تأکید داشتند که «در محیط‌های آموزشی باید به حقوق همکاران و ارباب‌رجوع در همه سطوح احترام گذاشته شود و نهایت ادب رعایت گردد» (م ۱۱). «احترام به پیشکسوتان و افراد باسابقه نشان‌دهنده بلوغ سازمانه و سازمان‌ها باید با برنامه‌های بزرگداشت این فرهنگ را تقویت کنند» (م ۴). یکی از مشارکت‌کنندگان گفت: «رفتار محترمانه و منطقی با دانشجویان و مراجعان و حفظ حرمت آنان ضروری است» (م ۸). دیگری اظهار داشت: «برای ترویج اخلاق باید از هرگونه انتقاد غیرسازنده، تخطئه، توهین و تحقیر دیگران پرهیز شود و بدون اصول اخلاقی و علمی نباید کسی را زیر سؤال برد»

(م ۱، م ۳، م ۱۷). «عکسبرداری و فیلمبرداری از افراد، جلسات و محیط‌های آموزشی بدون مجوز ممنوع است» (م ۲). همچنین بیان شد: «هر سازمانی ارزش‌های خاص خود را دارد و کارکنان باید در جهت احترام به آن‌ها تلاش کنند» (م ۱۲). به گفته یکی از مشارکت‌کنندگان «رعایت اصول اخلاقی اجتماعی در محیط کار باعث ایجاد فضایی صمیمی و حاکمیت کرامت انسانی و شأن اجتماعی می‌شود» (م ۱۱).

رعایت پوشش

یکی از یافته‌های به‌دست‌آمده از تحلیل داده‌ها رعایت پوشش بود. این درون‌مایه شامل ۴ طبقه «رعایت پوشش مناسب در محیط‌های آموزشی، رعایت پوشش حرفه‌ای در عرصه‌های آموزش بالینی، استفاده از کارت شناسایی عکسدار روی لباس در محیط بالینی، عدم استفاده از زیورآلات و آرایش نامتعارف در محیط آموزشی» بود.

مشارکت‌کنندگان بیان داشتند که «اساتید، دانشجویان و کارکنان باید پوشش مناسب در محیط‌های آموزشی را مطابق مقررات کشور رعایت کنند» (م ۱۳). همچنین «در عرصه‌های آموزش بالینی، پوشش حرفه‌ای مطابق مقررات ضروری هست تا از انتقال عفونت جلوگیری و حقوق بیماران حفظ شود» (م ۱). فرد دیگری تأکید کرد: «در محیط آموزشی بالینی باید کارت شناسایی عکس‌دار روی لباس در محلی قابل رؤیت نصب شود» (م ۱۵) و «در محیط‌های آموزشی نباید از آرایش، ناخن مصنوعی و زیورآلات غیرمتعارف استفاده شود» (م ۵).

پاسخگویی

یکی از یافته‌های به‌دست‌آمده از تحلیل داده‌ها پاسخگویی بود. این درون‌مایه شامل ۵ طبقه «پابندی به فرهنگ

و سلامت زندگی کاری کمک می‌کند» (م ۷) و دیگری افزود: «برگزاری مناسک دینی، مراسم مذهبی و برنامه‌های نشاط‌آور باعث ارتقای سلامت معنوی و احساس شادکامی ذی‌نفعان آموزش می‌شود» (م ۱۵). برخی نیز به نقش فرهنگ اشاره کردند و گفتند: «استفاده از المان‌های فرهنگی و برگزاری آیین‌های فرهنگی و ملی در محیط‌های آموزشی به پایبندی به اصول اخلاقی و سلامت معنوی افراد کمک می‌کند» (م ۱۰). همچنین بیان شد: «اساتید باید رعایت اصول اخلاقی آکادمیک مانند استفاده صحیح از منابع علمی، رعایت حقوق مالکیت معنوی دانشجویان و ارزیابی منصفانه پایان‌نامه‌ها را سرلوحه کار خود قرار دهند» (م ۱۱). یکی از مشارکت‌کنندگان اظهار داشت: «توانمندسازی افراد در موضوع سلامت معنوی موجب ارتقای روحیه، افزایش انگیزه و بهبود کیفیت کار آن‌ها می‌شود» (م ۷) و دیگری افزود: «افرادی که در محیط کاری از نظر معنوی پشتیبانی می‌شوند، احساس ارزشمندی بیشتری دارند» (م ۲).

بحث

مطالعه‌ی حاضر منجر به شناسایی هشت درون‌مایه اصلی اخلاق در آموزش شامل اخلاق‌مداری، عدالت‌محوری، مسئولیت‌پذیری، وظیفه‌شناسی، احترام به دیگران، رعایت پوشش، پاسخگویی و سلامت معنوی شد. این نتایج با یافته‌های برخی مطالعات پیشین همخوانی دارد. برای مثال در مطالعات داخلی، ایزدی‌خواه و همکاران (۱۳۹۲)، ۵۵ کد اخلاقی را در ۱۸ موضوع برای آموزش‌دهندگان پزشکی شناسایی کردند که عمدتاً بر تعامل با دانشجویان متمرکز بود (۱۷). کلانتری و همکاران (۱۳۹۶) نیز ۳۱ مؤلفه در پنج بعد اخلاق آموزشی، ملاحظات پژوهشی، صداقت پژوهشی، رفتار اجتماعی و فردی استخراج کردند (۱۸). در مطالعه سنجر و همکاران (۱۳۹۰)

پاسخگویی، بر عهده گرفتن عواقب و مسئولیت تصمیمات، پاسخگویی در خصوص تصمیمات و اقدامات به مراجع ذی‌صلاح، ارائه اطلاعات لازم به مراجعین، تجهیز و آماده‌سازی فضای آموزشی جهت پاسخگویی به دانشجویان» بود.

مشارکت‌کنندگان پاسخگویی را یکی از اصول مهم دانستند. یکی از آن‌ها گفت: «اگر پایبندی به فرهنگ پاسخگویی، نوع‌دوستی و اعتماد متقابل سرلوحه کار قرار بگیرد، سازمان در تحقق اهداف و جلب رضایت ذی‌نفعان موفق خواهد بود» (م ۱۱). دیگری اظهار داشت: «در سازمان‌های پاسخگو، اعضا مسئولیت تصمیمات و اقدامات خود را بر عهده می‌گیرند و به مراجع ذی‌صلاح پاسخگو هستند» (م ۳). فردی نیز بیان کرد: «اعضا باید همواره درباره اقدامات خود پاسخگو باشند، دلایل منطقی و قانونی ارائه دهند و بتوانند عملکرد حرفه‌ای خود را اثبات کنند» (م ۱۵). به گفته یکی دیگر از مشارکت‌کنندگان، «سازمان‌ها و مدیران باید نسبت به تجهیز و آماده‌سازی فضای آموزشی مناسب برای ارائه خدمات بهتر به دانشجویان پاسخگو باشند» (م ۱۶). همچنین تأکید شد که «افراد باید خویشتنداری داشته باشند و ضمن راهنمایی صحیح مراجعان، اطلاعات لازم را در اختیار آنان قرار دهند» (م ۱).

سلامت معنوی

یکی از یافته‌های حاصل از تحلیل داده‌ها، سلامت معنوی بود. این درون‌مایه شامل ۵ طبقه «توجه به مذهب و معنویات، توجه به ارزش‌های فرهنگی و اجتماعی، ترغیب دانشجویان به تحصیل علم، پایبندی به اصول اخلاقی و صفات معنوی در محیط کار، توانمندسازی در موضوعات سلامت معنوی» بود. مشارکت‌کنندگان بر اهمیت سلامت معنوی تأکید داشتند. یکی از آن‌ها گفت: «توجه به مذهب و معنویات به نشاط روحی

از فخر فروشی بود (۲۶). لوپرستی (۲۰۲۴)^۴ عدالت اجتماعی را از ارکان اخلاقی دانستند (۲۷). مطالعه ایمانی‌پور (۱۳۹۱) نیز بر ضرورت رعایت عدالت توسط استاد در تعامل با دانشجویان و احترام به شخصیت و شنیدن منصفانه پرسش‌های آنان تأکید دارد (۲۸).

مسئولیت‌پذیری از دیگر مضامین اخلاق حرفه‌ای شناسایی شده بود. قنبری‌پور و همکاران (۱۳۹۸) بر نقش مسئولیت اخلاقی مدرسان در نهادینه‌سازی رویکردهای اخلاقی در رفتار حرفه‌ای فراگیران تأکید کرده‌اند (۲۹). رعایت این ویژگی توسط اساتید می‌تواند انگیزه دانشجویان را تقویت کند و مطالعات داخلی همچون بادیه‌پیمای جهرمی و همکاران (۱۳۹۴)، صالحی و همکاران (۱۳۸۸) و زهرایی و همکاران (۱۳۸۶) نیز آن را دارای بیشترین امتیاز و قابل قبول ارزیابی کرده‌اند (۳۰-۳۲).

بر اساس نتایج مطالعه حاضر، وظیفه‌شناسی نیز از مضامین کلیدی بود. لین^۵ و همکاران (۲۰۲۴) در آمریکا معتقدند که استاد باید در دو بعد تأثیرگذاری بر رفتار و افکار فراگیران و پاسخگویی به نیازهای آموزشی آنان خود را ملزم به رعایت حداقلی اصول اخلاقی بداند و مسئولیت‌های آموزشی خود را به بهترین شکل انجام دهد (۳۳).

احترام به دیگران یکی از مضامین شناسایی شده بود که با نتایج بنیسی و همکاران (۱۳۹۹) در اصفهان درباره احترام به همکاران و مؤسسه همسو است (۳۴). همچنین، مطالعه فرمینی فراهانی و همکاران (۱۳۹۱) در دانشگاه شاهد نشان

نیز حفظ کرامت انسانی، تعهدات حرفه‌ای، پاسخگویی و حفظ حریم خصوصی بیماران از مهم‌ترین ارزش‌ها بودند (۱۹). همچنین، در مطالعات بین‌المللی مانند شورای پرستاری هنگ‌کنگ^۱ (۲۰۱۱) شش کد اخلاقی و در انجمن پرستاری کانادا^۲ (۲۰۱۷) هشت محور اخلاقی شناسایی شده است که بیشتر به پاسخگویی و مسائل حرفه‌ای محیط کار مربوط می‌شود (۲۱ و ۲۰). ساداتی و همکاران (۱۴۰۰) نیز چهار مفهوم اصلی شامل تعهد به تدریس و یادگیری، اخلاق به‌مثابه قانون، جو آموزشی اخلاق‌مدار و الگومندی استاد را گزارش کردند (۲۲). به نظر می‌رسد تفاوت‌های موجود میان مطالعات به تفاوت‌های زمینه‌ای، زمان و مکان انجام پژوهش‌ها مربوط باشد.

اخلاق‌مداری یکی از درون‌مایه‌های این مطالعه بود که با یافته‌های ایزدی‌خواه و همکاران (۱۳۹۲) در زمینه رازداری و خوش‌خلقی همسو است (۱۷). بادله و همکاران (۱۳۹۷) نیز اخلاق در آموزش را از ابعاد کلیدی در ثبات هنجارهای اخلاقی دانستند (۲۳). همچنین، کالج معلمان آنتاریو^۳ (۲۰۱۱) بر صداقت در ارتباط با دانشجویان و همکاران و احترام به کرامت انسانی به‌عنوان استانداردهای اخلاقی اساتید تأکید کرده است (۲۴). بی‌شک، پایبندی و تعهد اعضای هیئت علمی به ارزش‌های اخلاقی نقش مهمی در توسعه اخلاق در جامعه دارد (۲۵) و اساتید با رعایت این ارزش‌ها، به‌عنوان الگو باعث تقویت اخلاق‌مداری دانشجویان می‌شوند (۲۲).

عدالت‌محوری یکی از مضامین مطالعه‌ی حاضر بود که همسو با مطالعه آراسته و همکاران (۱۳۹۰) در عدالت و انصاف و پرهیز

4. Lo Presti
5. Layne

1. The Nursing Council of Hong Kong
2. Canadian Nurses Association
3. Ontario College of Teachers

با این حال، چالش‌هایی مانند آموزش ناکافی اساتید، مقاومت فرهنگی و نبود حمایت مدیریتی وجود دارد (۴۴) که ضرورت طراحی برنامه‌های جامع سلامت معنوی با مشارکت مؤثر اساتید و دانشجویان را برجسته می‌کند (۴۵). همچنین، توجه به سلامت معنوی باید بخشی از ارزیابی‌های آموزشی و بالینی باشد تا رشد همه‌جانبه دانشجویان تقویت شود (۴۶).

این مطالعه با بررسی مؤلفه‌های اخلاق در آموزش دانشگاه علوم پزشکی مازندران و استفاده از روش کیفی و مشارکت مدیران، اساتید و دانشجویان، به درک عمیق‌تری از این موضوع مهم پرداخت که از نقاط قوت پژوهش است. از محدودیت‌های مطالعه می‌توان به جامعه آماری محدود به استان مازندران و نبود داده‌های کمی اشاره کرد که البته از ویژگی‌های مطالعات کیفی محسوب می‌شود.

نتیجه‌گیری

در این پژوهش، هشت درون‌مایه اصلی شامل اخلاق‌مداری، عدالت‌محوری، مسئولیت‌پذیری، وظیفه‌شناسی، احترام به دیگران، رعایت پوشش حرفه‌ای، پاسخگویی و سلامت معنوی شناسایی شد که هر یک ابعاد مختلف رفتار حرفه‌ای و اخلاقی در محیط آموزشی را تبیین می‌کند. یافته‌های مشارکت‌کنندگان معتقد بودند توجه به این مؤلفه‌ها موجب افزایش شفافیت، ایجاد محیطی عادلانه و تقویت مسئولیت‌پذیری در میان اساتید و دانشجویان می‌شود. پاسخگویی و عدالت‌محوری نیز به‌عنوان اصول کلیدی در بهبود روابط اخلاقی بین اعضای هیئت علمی، دانشجویان و مدیران

داد ادب در برخورد با دانشجویان، حفظ اسرار، جلب اعتماد و پرهیز از تحقیر دانشجویان بالاترین امتیاز را دارد (۳۵). این موارد به عنوان بخشی از وظایف حرفه‌ای اساتید در تحقیقات پرینگ^۱ (۲۰۲۱) و کار^۲ (۲۰۰۵) نیز تأکید شده است (۳۶، ۳۷). بی‌توجهی به احترام می‌تواند منجر به کاهش اعتمادبه‌نفس، اضطراب و افت عملکرد آموزشی و بالینی دانشجویان شود (۳۸). رعایت پوشش نیز از مضامین کلیدی بود و با نتایج لرستانی و همکاران (۱۳۸۹) درباره تأکید بر پوشش حرفه‌ای دانشجویان پزشکی همخوانی دارد (۳۹). در آیین‌نامه دانشگاه بریستول^۳ انگلستان (۲۰۱۰)، ظاهر حرفه‌ای دانشجویان بخشی از اطمینان بیمار به تیم درمانی ذکر شده است (۴۰). همچنین، بارلت^۴ و همکاران (۲۰۰۲) در انگلستان و استاین^۵ و همکاران (۲۰۰۹) در کالیفرنیا بر عدم استفاده از زیورآلات در محیط‌های بهداشتی برای کاهش خطر انتقال عفونت تأکید کرده‌اند (۴۱، ۴۲).

پاسخگویی یکی از مضامین شناسایی شده بود. دانشگاه به‌عنوان حافظ ارزش‌های فرهنگی و پاسخگو به نیازهای اجتماعی در توسعه دانش و فناوری شناخته می‌شود (۶) و رعایت اخلاق آموزشی می‌تواند سلامت فرآیند یاددهی-یادگیری و تعهد مدرسان به نیازهای دانشجویان را ارتقا دهد (۲۸).

سلامت معنوی یکی از مضامین شناسایی شده در مطالعه حاضر بود. مطالعات نشان می‌دهند که گنجاندن ابعاد معنوی در برنامه‌های آموزشی می‌تواند به بهبود سلامت روان، مدیریت استرس و ارتقای عملکرد بالینی دانشجویان کمک کند (۴۳).

4. Bartlett
5. Stein

1. Pring
2. Carr
3. Bristol

تشکر و قدردانی

بدین وسیله از اعضای شورای اخلاق دانشگاه علوم پزشکی مازندران و کارگروه اخلاق، سلامت معنوی و تعهد حرفه‌ای در آموزش پزشکی و سایر مشارکت‌کنندگان که ما را در انجام این پژوهش یاری کردند، تشکر می‌نماییم.

نقش داشتند. بنابراین، تدوین راهنمای اخلاقی شفاف، برگزاری کارگاه‌های توانمندسازی اخلاقی و استفاده از شاخص‌های اخلاقی در فرایندهای جذب، ارتقا و ارزیابی اعضای هیات علمی توصیه می‌شود.

تعارض منافع

هیچ گونه تعارض منافع در انجام پژوهش وجود ندارد.

منابع

1. Valipour Khajehghyasi R, Sadeghimahalli F, Mohammadi M, Shafia S. Evaluation of Teaching Professional Ethics of Professor from the Viewpoint of medical and pharmacy students of Mazandaran University of Medical Sciences. *The Journal of Medical Education and Development*. 2021;15(4):224-33. [in Persian]
2. Imanipour M. meta-synthesis of professional ethics elements in higher education. *The Journal of Medical Education and Development*. 2020;15(1):53-70. [in Persian]
3. Shafiei Z, Sabet A. Developing a model of ethics in virtual education in Shiraz university of medical sciences with a qualitative approach (theme analysis). *Journal of Modern Medical Information Sciences*. 2021;7(2):47-56. [in Persian]
4. Jonsen AR, Siegler M, Winslade WJ. *Clinical ethics: a practical approach to ethical decisions in clinical medicine*. Linacre Quarterly. 2010;50(2):13.
5. Hajkhozeymh M, Bagherianfar M, Shahryari E. Measuring the components of professional ethics in education complied by faculty members of Shiraz University. *Educational and Scholastic studies*. 2014 Sep 23;3(3):9-28. [in Persian]
6. Aryanpour M, Mehrabi N. Obligations & Strategies of Professional Ethic in Higher Education System. *Ethics in Science and Technology*. 2017;11(4):17-23. [in Persian]
7. Bouzarjomehri F, Mansourian M, Herandi Y, Bouzarjomehri H. Academics' adherence to professional ethics in Shahid Sadoughi University of Medical Science: Students' viewpoint. *The Journal of Medical Education and Development*. 2013;8(3): 44-52. [in Persian]
8. Badiyepymaie Jahromi Z, Parandavar N, Ahmadi Vasmehjani A, Eslami Akbar R, Dolatkah H, Rahmanian A. Perspective of students about professional ethics compliance of clinical instructors in Jahrom University of Medical Sciences. *J Educ Ethics Nurs*. 2014;3(2):55-63. [in Persian]
9. Gluchmanova M. The importance of ethics in the teaching profession. *Procedia-Social and Behavioral Sciences*. 2015;176:509-13.
10. Abbasi M, Fadavi M, Bazmi S. The underlying factors affecting the ethical performance of health service providers when faced with disasters: a qualitative study. *Journal of medical ethics and history of medicine*. 2017;10(1):14.
11. Jang J-H, Hwang Y-S, Lee S-M. Level of perception of professional ethics education and the knowledge and attitudes related to medical ethics of students and professors in dental hygiene. *Journal of Korean society of Dental Hygiene*. 2021;21(1):77-88.
12. Mohammadpoory Z, Shirozhan S, Hosseini MA, Abbasi A, ZA. G. The Relationship between Organizational Health and Professional Ethics of Nurses Working in Educational Hospitals Affiliated to Shahroud University of Medical Sciences in 2017. *MedEthicsJ*. 2018;12(43):11.
13. Puiu S, Ogarca RF. Ethics management in higher education system of Romania. *Procedia Economics and Finance*. 2015;23:599-603.
14. Graneheim UH, Lundman B. Qualitative content analysis in nursing research: concepts, procedures and measures to achieve trustworthiness. *Nurse education today*. 2004;24(2):105-12.
15. Guba E, Lincoln Y. Competing paradigms in qualitative research. In N. K. Denzin & Y. S. Lincoln (Eds.), *Hand book of qualitative research*. Thousand Oaks: Sage; 1994.
16. Hung H-L, Altschuld JW, Lee Y-F. Methodological and conceptual issues confronting a cross-country Delphi study of educational program evaluation. *Evaluation and program planning*. 2008;31(2):191-8.
17. Izadikhah A, Changiz T, Yamani N, Mirshahjafarey I. Developing codes of ethics for clinical medicine educators. *J Med Ethics Hist Med*. 2013;6(1):37-52 [in Persian].
18. Kalantari Ghazvini SH, Ghoorchian N, Arasteh H, Mohammad Davoudi AM. Identifying the

- dimensions and components of student ethics. *Culture in Islamic University*. 2017;7(23):241-64. [in Persian]
19. Sanjari M ZF, Aalaa M, Peymani M, Parsapoor A, Aramesh K, et al. Code of ethics for Iranian nurses. *Iranian Journal of Medical Ethics and History of Medicine*. 2012;5(1):17-28. [in Persian]
20. The Nursing Council of Hong Kong .Code of Professional Conduct and Code of Ethics for Nurses. Hong Kong: The Nursing Council ; 2011.
21. Canadian Nurses Association. Code of Ethics for Registered Nurse. Ottawa: Canadian Nurses Association; 2017.
22. Sadati L, Motaharipour M, Farajidana H, Abjar R. Designing, implementing and evaluation of educational program of ethics in education by scenario based discussion: A Scholarship study. *Journal of Medical Education and Development*. 2021;16(2):120-30. [in Persian]
23. Badeleh A, Saki R. The Viewpoints of Student-teachers of Farhangian University on Educational Ethics in the Academic Environments. *Bioethics Journal*. 2018;8(27):7-18. [in Persian]
24. Ontario College of Teachers. The ethical standards for the teaching profession. Ontario: Ontario College of Teachers; 2011.
25. Salajegheh A, Safari S. The Relationship between Professional Ethics and Restore Confidence among Faculty Members. *Ethics in Science and Technology* 2018; 12 (4) :39-47. [in Persian]
26. Arasteh H, Jahed HA. Observing ethics in universities and higher education centers: An alternative for improving behaviors. *Science Cultivation*. 2011;1(2):31-40. [in Persian]
27. Lo Presti L, Maggiore G, Marino V, Resciniti R. Inclusion and social justice in sustainable higher education: An integrated perspective through the lens of public engagement. *Journal of Management and Governance*. 2024;28(3):771-809.
28. Imanipour M. Ethical principles in education. *Iranian Journal of Medical Ethics and History of Medicine*. 2012;5(6):27-41. [in Persian]
29. Ghanbarpour O, Abbāsīān H, Ārāste H, Nave Ebrāhim A. Designing the pattern of teachers' professional ethics: A mixed methods study. *Journal of Educational Innovations*. 2019;18(1):33-60. [in Persian]
30. Salehi S, Hassan Zahrayi R, Ghazavi Z, Amini P, Ziaei S. The characteristics of effective clinical teachers as Perceived by nursing faculty and students. *Iranian journal of medical education*. 2004;4(1):37-44. [in Persian]
31. Hassan Zahraei R ASG, Salehi S, Ehsanpour S, Hassanzadeh A. . Comparing the factors related to the effective clinical teaching from faculty members' and students' points of view. *Iranian Journal of Medical Education*. 2008;7(2):249-56. [in Persian]
32. Badiyepeymaie Jahromi Z, Parandavar N, Ahmadi Vasmehjani A, Eslami Akbar R, Dolatkah H, Rahmanian A, et al. Perspective of students about professional ethics compliance of clinical instructors in Jahrom University of Medical Sciences. *Journal of Education and Ethics in Nursing*. 2022;3(2):55-63. [in Persian]
33. Layne D, Hudgins T, Kusch CE, Lounsbury K. An Imperative Responsibility in Professional Role Socialization: Addressing Incivility. *Journal of Academic Ethics*. 2024;22(4):715-33.
34. Banisi V, Nadi Muhammad A, Ebrahimzadeh R. The Moral Factors in Teaching Authoritative Management of Higher Education. *Social Research*. 2020;46(12):97-116. [in Persian]
35. Farmahini fm Bj. Ethics components in education of faculty members of SHahed University. *Journal of Ethics in Science and Technology*. 2012;7(1):50. [in Persian]
36. Pring R. Education as a moral practice. *The RoutledgeFalmer Reader in the Philosophy of Education* 1st ed. London: Routledge; 2021:195-205.
37. Carr D. Professionalism and ethics in teaching. London: Routledge; 2005.
38. Mohebbi Z, Rambod M, Hashemi F, Mohammadi H, Setoudeh G, Najafi-Dolatabad S. View point of the nursing students on challenges in clinical training, Shiraz, Iran. *Hormozgan Medical*

- Journal. 2012;7(1):377-83. [in Persian]
39. Lorestani F, Dehghan Nayeri N, Nouroozi M, Aramesh K. Dress code: interns' and trainees' perspective. Iranian Journal of Medical Ethics and History of Medicine. 2010;4(1):40-6.
40. University of Bristol FoMaD. MB ChB Programme Rules, Policies, Procedures and Standing Orders. Bristol: University of Bristol; 2010.
41. Bartlett G, Pollard T, Bowker K, Bannister G. Effect of jewellery on surface bacterial counts of operating theatres. Journal of Hospital Infection. 2002;52(1):68-70.
42. Stein DT, Pankovich-Wargula AL. The dilemma of the wedding band. Orthopedics. 2009;32(2):1-3.
43. Tavakol M, Tavakol N, Shakeri A. Challenges and Requirements of Spiritual Health Education for Medical Students: A Qualitative Study. Scientific Journal of Islamic Studies in the Field of Health. 2023 ;6(4):63-74. [in Persian]
44. Nahardani S Z. Applied Education of Spiritual Health in Iranian Medical Sciences. jmed 2020; 15 (1) :40-52. [in Persian]
45. Akbari Lakeh M, Shamsi Ghoshki A, Abbasi M. Spiritual health in medical science education program. 2011; 4(14): 113-130. [in Persian]
46. Nasrollahi Z, Mohammadi S, Tahmassebi G, Biderafsh A. The Study on the Spiritual Health of Medical Students, A Way to Explain the Necessity of incorporating Spiritual Content into Medical Education Program: A Descriptive Cross-sectional Study. Educ Strategy Med Sci 2019; 11 (6) :26-31. [in Persian]

Elucidation of Ethical Components in Education at Mazandaran University of Medical Sciences: A Qualitative Study

Roya Malekzadeh^{1*}, Nahid Nickzad Ghadikolaei², Maryam Khazaei-Poul³

1. Assistant Professor, Department of Healthcare Services Management, Health Sciences Research Center, School of Health, Mazandaran University of Medical Sciences, Sari, Iran.

2. Master of Health Services Management. Mazandaran University of Medical Sciences, Sari, Iran.

3. Associate Professor, Department of Public Health, Health Sciences Research Center, School of Health, Mazandaran University of Medical Sciences, Sari, Iran.

Received: 08 October 2024

Accepted: 06 September 2025

Published: 01 October 2025

*Corresponding Author

Roya Malekzadeh

Address: School of health, Mazandaran University of Medical Sciences, Sari, Iran.

Postal Code : 4847191640

Tel: 98 11 33 54 34 93

Email: Roya.malekzadeh30@yahoo.com

Citation to this article:

Malekzadeh R, Nickzad Ghadikolaei N, Khazaei-Poul M. *Elucidation of ethical components in education at mazandaran university of medical sciences: a qualitative study. Iranian Journal of Medical Ethics and History of Medicine.* 2025; 18:Article number: 13.

DOI: [10.18502/ijme.v18i13.19713](https://doi.org/10.18502/ijme.v18i13.19713)

Abstract

Adherence to ethical principles in medical universities, which play a vital role in training the next generation of healthcare professionals, is of significant importance. These principles can serve as a guide to achieving educational goals and improving performance in various academic fields. This study aimed to explain the components of ethics in education at the Mazandaran University of Medical Sciences. The study was conducted in 2023 using a qualitative Hybrid Thematic Analysis approach. Participants included 17 educational managers, faculty members, and students from the university. The study was carried out in three phases: a comprehensive literature review, interviews with experts, and the formation of a specialized panel. Data were collected through semi-structured interviews using purposive and snowball sampling, and the process continued until data saturation was achieved. The interviews were transcribed, coded, classified, and analyzed using thematic analysis. The analysis revealed eight main themes, including ethics, justice, responsibility, duty, respect for others, adherence to dress codes, accountability, and spiritual health, along with 55 subthemes. Focusing on ethical components can enhance transparency, create a fair educational environment, strengthen responsibility among faculty members and students, and improve the quality of learning, thereby playing a crucial role in fostering interactions between professors and students. Adhering to ethical components in academic education not only requires understanding ethical concepts but must also align with appropriate implementation mechanisms. Therefore, organizing training workshops to raise awareness among faculty members, students, and staff, and incorporating ethical indicators into recruitment and promotion processes for faculty members are recommended.

Keywords: Ethics, Professional Ethics, Education, University.

